

Leerlingbegeleiding, dansen tussen prins en kikker

Ook begeleiders kennen een binnenwereld en een buitenwereld. Enerzijds is er de aanpassing aan wat er van je verlangd wordt; het is de kant van het doen en denken. Anderzijds is er de binnenwereld, die van het zijn, het voelen en het in contact staan met jezelf. Een *ambachtelijke* begeleider kent beide kanten en is instaat bent beide op het juiste moment in te zetten in te zetten. Dit artikel verkent deze twee werelden.

Ieder mens is bij het wonder van de geboorte een prinsje (m/v, uiteraard). Het hele hof staat vertederd om het wiegje. Iets mooiers bestaat er niet, een wondertje dat ieder willen laten opbloeien tot een volwaardige prins. Van alle opvoeders aan het hof, zijn ouders in de eerste plaats, aangevuld met de meest uiteenlopende opvoeders, krijgt hij te horen wat hij moet doen om een volmaakte prins te zijn. Dat gebeurt via raadgevingen, opdrachten, reclames op radio en tv. Wie al die goede raad opvolgt wordt beloond met complimenten, warmte, mooie cadeaus. Wie tekort schiet, wordt in het gareel gedwongen, soms met geboden of zelfs via pijnlijke straffen, waarvan uitsluiting een van de meest harde is: 'als je dat doet, willen wij je er niet meer bijhebben, dan word je van het hof verbannen'. Alle verhalen die hij hoort en beelden die hij ziet, vertellen wat hij moet doen om een echte prins te worden. De meeste lessen worden met liefde gegeven. Ze zijn ook nuttig want het leven van een prins ziet er geweldig uit. Waardering, vrienden, bewondering, een mooie partner en wat al niet meer, worden zijn deel. En dat levert erkenning op én eigenwaarde, bijvoorbeeld in de vorm van zo'n betekenisvolle baan als leerlingbegeleider.

Maar achter al die wijze lessen schuilt de vloek van de boze heks: 'Als jij je zus of zo gedraagt, dametje, verander je in een lelijke kikker; als je tijdens het spinnen met een naald in je vinger prikt, val je 100 jaar in slaap; of als de mensen die jij begeleidt ontevreden over je zijn, zul je geplaagd worden door duizend slapeloze nachten.' Dus kiest het prinsesje, al dan niet bewust, ervoor een aantal kanten van zichzelf niet te laten zien. Dat is de kikker die zij verstopt. Daar betaalt ze een prijs voor: wie delen van zichzelf verstopt, gaat daarmee intimiteit uit de weg. En dat terwijl begeleiding zonder intimiteit een staf is zonder toverkracht.

Het is wijs om bepaalde gedragsuitingen een beetje te beperken. Voor een leerlingbegeleider bij wie haar werk haar persoonlijke verdriet raakt, is professionele afstand een waardevol goed, een voorwaarde zelfs. Maar met het teveel verbergen van je kikker doe je anderen en jezelf tekort. Je gaat werkelijk contact uit de weg. En daarbij: hoe harder je die kikker verstopt, hoe irriteranter hij op volkomen ongelegen momenten uit het moeras springt om luid kwakend schade aan te richten. En dat terwijl hij ook zo mooi en lief kan zijn...!

Een begeleider in hart en nieren vindt de balans tussen zijn kikker en zijn prins én die van de Ander. En met de Ander, met die respectvolle hoofdletter, bedoelen we in dit artikel leerlingen, hun ouders, collega's en alle mensen die hij op zijn professionele pad ontmoet.

De kikker zit op de plek van het Hart en vertegenwoordigt de zachte, emotionele kant; daar waar Liefde en verlangens huizen. Maar waar zich ook in diepe spelonken donkere en onvermoede krachten en emoties schuil houden... De prins vertegenwoordigt de kant van de nieren. Die richten zich op wat van buiten komt en wat nodig is om het systeem goed te laten functioneren. Ze selecteren het gezonde en voeren het gif af.

Kenmerken van de Prins en van de Kikker vind je hieronder.

De prins of prinses	De kikker
Je hebt geleerd hoe een ideale leerlingbegeleider, collega, ouder, opvoeder eruit ziet en zich hoort te gedragen. En misschien heb je beelden van hoe ideale begeleidingsprocessen eruit zien.	De kikker is wie jij diep van binnen bent. Daar zitten je verborgen kanten: dat waar je bang voor bent, waar je je voor schaamt, maar ook verlangens en krachten die je niet inzet omdat je ze niet kent, of bang bent voor wat er gaat gebeuren als je die inzet.
Graag draag je steentjes eraan bij om die idealen te bereiken. Je maakt jezelf en de wereld er een stukje mooier, beter en gelukkiger mee. Denk je.	Je wilt het samen met de ander in het hier en nu goed hebben. Je bent zoals ze dat vroeger zeiden 'met jezelf en de wereld in het reine'.
Dat betekent dat je constant die idealen in je hoofd hebt en daarnaar handelt. Je streeft naar tevreden en meer gelukkige leerlingen, ouders en collega's.	Je wilt jezelf en de anderen niet veranderen, het is wat het is. En daarmee geef je jezelf en anderen de ruimte hun eigen weg af te leggen.
Volop ben je aan het denken en aan het doen. Je interpreteert het gedrag van anderen om daarmee het beeld van jezelf helder te krijgen en zo nodig je gedrag bij te stellen.	Je bent bezig te voelen en te ervaren. Je bent nieuwsgierig en op zoek naar behoeften en verlangens van anderen en kijkt hoe zij daar zelf met jouw ondersteuning vorm aan kunnen geven.
Prestatie en presentatie staan voorop. Je bent doelgericht bezig.	De ander is goed zoals hij is. Je wilt hem niet veranderen; als hij dat wil, dan wil je hem daarbij helpen. Je creëert situaties waarin hij zichzelf optimaal kan ontwikkelen.
In het paleis wordt de prins omringd door wijze leermeesters, begeleiders en raadgevers die waardevolle adviezen geven, weten hoe je moet handelen en je daarbij helpen. Als leerlingbegeleiders kun jij uitgroeien tot zo'n wijze leermeester.	In het moeras klinkt de stem van Van Morrison uit het lied <i>In the Garden</i> : 'No guru, no method, no teacher Just you and I and nature'. Je ontmoet er geen begeleiders, maar gelijken. Jij bent reisgenoot van de Ander.
Je zoekt naar wat er nog niet is en dat ga je ontwikkelen. Je wilt de wereld en anderen beter, mooier, gelukkiger maken. 'Ik begeleid iemand met faalangst, het zou mooi zijn als ik kan helpen die te verminderen.'	Je sluit aan bij wat er is. 'Ik begeleid iemand die bij repetities steeds dichtslaat 'k Ben benieuwd wat wij elkaar te bieden hebben?'
Je doet zoals jij geleerd hebt te doen. Je kunt je makkelijk verschuilen:	Je bepaalt zelf wat je doet. Je verantwoordelijkheid is daarmee groot en vaak zwaar.

'Waarom doet u dat?' 'Zo doen professionele leerlingbegeleiders dat.'	'Wat maakt dat u dat zo doet?' 'Omdat ik vind dat dit goed is.'
Sommige gedragingen vertoon je niet omdat je weet dat dat niet hoort.	Sommige gedragingen vertoon je niet omdat je weet dat je daarmee anderen of jezelf beschadigt.
De waarde die jij aan jezelf toekent, lees je af aan hoe anderen op jou reageren.	De waarde die je aan jezelf toekent wordt bepaald door hoe jij naar jezelf kijkt.
Je voelt je ongemakkelijk als je (nog) niet aan de idealen voldoet of daarin tekort schiet. Schaamte, schuld en (faal-)angst liggen op de loer. Als het fout gaat kun je dat ongemak bestrijden met boosheid, depressie of vermijdingsgedrag. Of je bestrijdt het met een stevige borrel of wat voor handen is	Je voelt je ongemakkelijk wanneer je iemand door jouw gedrag schade toebrengt. Dat ongemak is aanleiding om daar met die ander over in contact te gaan. Als een ander met zijn gedrag jou schade berokkent, heb je het daar met hem over.
Er is falen en er zijn successen.	Er is vallen en opstaan
Je werkt vanuit je hersens, vanuit professionaliteit	Je werkt, vanuit Liefde; vanuit Zijn met wat er is.
Prinselijk gedrag is doelgericht en nodig om je te kunnen aanpassen en te overleven.	Kikkergedrag is nodig om te komen bij wie je werkelijk bent en om je bestemming, dat waarvoor jij hier op aarde rondloopt, te bereiken. En om contact te maken met de Ander op gevoelsniveau.
Het gaat om het einddoel. Dat is hard werken maar als je dat bereikt, levert het waardering, veiligheid, zekerheid en rust op. Zo niet, dan ervaar je daarvan de pijn.	Het gaat om de reis. Dat is zoeken, meegaan met wat er gebeurt, werken vanuit liefde en verwondering. Het is minder hard werken, maar een stuk spannender en misschien kun je pas op je sterfbed zeggen wat de zin van jouw leven was.

Uiteraard hebben ook Anderen hun prinselijke en kikkerkanten. De kikker en prins van de leerlingbegeleider hebben beide hun waarde en kennen hun valkuilen. Hoe geef je beiden een plek in je werk en hoe breng je de kikker en de prins bij elkaar; misschien wel zo dicht dat ze niet meer te onderscheiden zijn?

In een van mijn favoriete oefeningen laat ik (aankomende) begeleiders hun ideaal beschrijven: hoe ziet voor jou de ideale leerlingbegeleider er uit?

'Oké, zeg ik, 'dat wil je worden, want zover ben je nog niet. Op dit moment ben je een onvolgroeid kikkertje dat zich wil ontwikkelen tot een professionele leerlingbegeleider. En ik mag jou helpen op weg naar je ideaal.'

In de ruimte staat in één hoek het beeld van een prachtige prinses en in een andere zit een kikker in wat het moeras voorstelt. De prinses in wording stelt zich op bij de kikker en ik nodig haar uit stappen in de richting van haar ideaal te zetten. Er is echter een kleine *maar*: haar broek (rokken hebben kikkers die tot prinsesjes gecoacht worden vrijwel nooit meer aan...) heb ik stiekem met een spinbinder (en een satanisch genoegen) aan de radiator gehaakt. Het effect laat zich raden: hoe dichter zij in de buurt van haar ideaal komt en afstand neemt van wie zij werkelijk is, hoe groter de spanning. En als zij niet oppast, scheurt haar broek en staat zij in haar spreekwoordelijke blote billen. (de klachtenprocedure, vindt u op mijn website...)

Hoe meer afstand je neemt van wie je bent, hoe groter de terugslag als je in de fout gaat: met een enorm klap sla je terug. Vanuit het moeras kun je opnieuw op weg om je prinselijke status te verwezenlijken. Sommige begeleiders vinden in deze sisysphusarbeid een levensvervulling.

Een leerlingbegeleider in hart en nieren danst op een gezonde manier tussen kikker en prins. Zij is met een elastiek verbonden aan haar kikker én aan haar prinses en vindt daarin de balans. Hoe kleiner de spanning is tussen de begeleider en haar prinses en kikker, hoe minder spanning zij en de Ander ervaren. De begeleidster is in staat beide recht te doen en zo in staat contact te maken de kikker van de Ander die diep in het moeras verstopt kan zitten.

*Een leerlingbegeleider vraagt de nar hoe langt het duurt voor zij kan begeleiden als een Kikker.
'Daar moetje toch gauw een jaar of zes voor uittrekken' is zijn antwoord.
'Kan dat niet sneller?', vraagt de begeleidster, 'Ik heb al veel opleidingen gedaan, ben enorm gemotiveerd en beschik over een meer dan gemiddelde intelligentie'.
'Reken dan maar op een jaar of twaalf', zegt de nar.
'Dat is niet eerlijk', zegt de begeleidster, 'Ik noem je me mijn kwaliteiten en jij verdubbelt het aantal jaren'.
'In dit bijzondere geval', zegt de nar, moeten we toch maar uitgaan van een kleine tweeëndertig jaar'.*

Jan Ruigrok is als adviseur, coach en trainer verbonden aan Rigardus, www.rigardus.nl
Voor contact: jan@rigardus.nl

Literatuur:

Riet Fiddelaers-Jaspers en Jan Ruigrok *Leraar in Hart en Nieren*(2012), Uitgeverij In de Wolken, , ISBN: 9 789077 179123.

R. Fiddelaers-Jaspers en J. Ruigrok (2012): *Leraar in Hart en Nieren*, Heeze, Uitgeverij In de Wolken, ISBN 9 789077 179123

J. Ruigrok (2009): *Provocatieve leerlingbegeleiding*, Esch, Uitgeverij Quirijn, ISBN: 978-90-79596-03-4

Eric Berne: *What Do You Say After You Say Hello?*, ISBN 0-394-17833. Het sprookje van de prins en de kikker gebruikt hij om te vertellen wat er tijdens opvoeding gebeurt en hoe dat doorwerkt in latere persoonlijke en professionele relaties.

De oefening met de spinbinders is geïnspireerd door het boek *De weg van de minste weerstand*, van Robert Frits, ISBN: 90-202-6005-7